

Tổ chức hoạt động trải nghiệm môn Ngữ văn ở trường trung học theo Chương trình GDPT 2018

¹TS. Phạm Thị Thu Thủy

¹Khoa Ngữ văn và Khoa học xã hội, Trường Đại học Hải Dương

Email: phamthuthuydhhd@gmail.com

Ngày nhận bài: 18/11/2025

Ngày chấp nhận đăng: 01/12/2025

Tóm tắt - Từ cơ sở lí luận về giáo dục, đặc điểm tâm lí học lứa tuổi, đặc trưng của môn Ngữ văn đến quan niệm về tổ chức hoạt động trải nghiệm và quan niệm về môn Ngữ văn trong Chương trình GDPT 2018, bài viết xác định mục tiêu, đặc điểm, ý nghĩa; khái quát chu trình tổ chức hoạt động trải nghiệm môn Ngữ văn ở trường trung học theo Chương trình GDPT 2018. Trên cơ sở đó, bài viết đề xuất một số biện pháp tổ chức hoạt động trải nghiệm môn Ngữ văn ở trường trung học theo Chương trình GDPT 2018 nhằm phát triển năng lực, phẩm chất của học sinh phổ thông.

Từ khoá - Tổ chức hoạt động trải nghiệm, Ngữ văn, trường trung học, Chương trình GDPT 2018, chu trình, biện pháp

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Hoạt động trải nghiệm được quan niệm là hoạt động do nhà giáo dục định hướng, thiết kế và hướng dẫn thực hiện, tạo cơ hội cho học sinh tiếp cận thực tế, thể nghiệm các cảm xúc tích cực, khai thác những kinh nghiệm đã có, huy động tổng hợp kiến thức, kĩ năng của các môn học để thực hiện nhiệm vụ được giao hoặc giải quyết vấn đề của thực tiễn đời sống nhà trường, gia đình, xã hội, phù hợp với lứa tuổi; thông qua đó chuyển hóa những kinh nghiệm đã trải qua thành tri thức mới, hiểu biết mới, kĩ năng mới, góp phần phát huy tiềm năng sáng tạo và khả năng thích ứng với cuộc sống, môi trường và nghề nghiệp tương lai [1]. Trong khi đó, Ngữ văn là môn học mang tính công cụ và thẩm mỹ - nhân văn; giúp học sinh có phương tiện giao tiếp, làm cơ sở để học tập các môn học và hoạt động giáo dục khác trong nhà trường; đồng thời cũng là công cụ để giáo dục học sinh những giá trị cao đẹp về văn hóa, văn học và ngôn ngữ dân tộc; phát triển ở học sinh những cảm xúc lành mạnh, tình cảm nhân văn, lối sống nhân ái, vị tha [2]. Nội dung môn Ngữ văn vừa liên quan đến nhiều môn học, hoạt động giáo dục vừa gắn bó mật thiết với đời sống. Tổ chức hoạt động trải nghiệm môn Ngữ văn không chỉ là sự cụ thể và đa dạng hóa hoạt động trải nghiệm, mà còn làm linh hoạt, phong phú các hình thức, phương pháp học tập môn Ngữ văn.

Từ cơ sở lí luận về giáo dục, đặc điểm tâm lí học lứa tuổi, đặc trưng của môn Ngữ văn đến quan niệm về tổ chức hoạt động trải nghiệm và quan niệm về môn Ngữ văn trong Chương trình GDPT 2018, bài viết xác định mục tiêu, đặc điểm, ý nghĩa; khái quát chu trình tổ chức hoạt động trải nghiệm môn Ngữ văn ở trường trung học theo Chương trình GDPT 2018. Trên cơ sở đó, bài viết đề xuất một số biện pháp tổ chức hoạt động trải nghiệm môn Ngữ văn ở trường

trung học theo Chương trình GDPT 2018 nhằm phát triển năng lực, phẩm chất của học sinh phổ thông.

2. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Cơ sở lí luận của tổ chức hoạt động trải nghiệm môn Ngữ văn ở trường trung học

Các nhà lí thuyết về giáo dục hiện đại đều đánh giá cao vai trò, ý nghĩa của hoạt động trải nghiệm đối với việc hình thành phẩm chất và năng lực học sinh trung học. Thuyết kiến tạo cho rằng tri thức không phải là cái được truyền thụ đơn thuần từ giáo viên sang học sinh, mà được người học chủ động kiến tạo thông qua hoạt động nhận thức và tương tác xã hội [3]. Theo quan điểm này, học sinh chỉ thực sự nắm vững kiến thức khi được tham gia vào các tình huống học tập thực tiễn, gắn với trải nghiệm cá nhân. Lí thuyết học tập trải nghiệm của J. Dewey và D. Kolb thì khẳng định học tập thông qua trải nghiệm là phương thức học tập tự nhiên, hiệu quả nhất và với bốn bước (trải nghiệm cụ thể, quan sát suy ngẫm, khái quát hóa, vận dụng vào tình huống mới) sẽ giúp học sinh chuyển từ tri thức thụ động sang trải nghiệm có ý nghĩa, tăng khả năng liên hệ và vận dụng [4]. Tác giả của lí thuyết học tập xã hội - Bandura - nhấn mạnh việc con người học thông qua quan sát, bắt chước và tương tác xã hội [5]. Ngữ văn là môn học có tính giao tiếp cao nên các hoạt động trải nghiệm như diễn thuyết, thảo luận nhóm, hội thảo văn chương, thuyết trình tác phẩm,... tạo cơ hội để người học rèn luyện kĩ năng nói - nghe, phát triển năng lực hợp tác, đồng thời hình thành sự tự tin khi sử dụng ngôn ngữ.

Tổ chức hoạt động trải nghiệm môn Ngữ văn ở trường trung học còn trên cơ sở tâm lí học lứa tuổi học sinh từ 12 đến 18 tuổi [6]. Về nhận thức, các em phát triển tư duy trừu tượng nhưng vẫn cần sự hỗ trợ của trải nghiệm cụ thể để hiểu sâu vấn đề. Việc “thấy tận mắt, làm tận tay” sẽ hình thành ở học sinh sự hiểu biết bền vững về tác phẩm và ngôn ngữ. Về cảm xúc, đây là giai đoạn người học có đời sống tâm hồn phong phú, dễ đồng cảm, dễ xúc động. Trải nghiệm văn học thông qua sân khấu hóa, hội thảo nhân vật, sáng tác thơ,... khơi gợi cảm xúc tích cực, hỗ trợ giáo dục nhân cách cho các em. Về nhu cầu giao tiếp - xã hội, học sinh tuổi trung học cần được khẳng định bản thân, được tương tác, chia sẻ. Các hoạt động như làm tạp chí văn học, dự án đọc sách nhóm, talkshow về tác giả,... đáp ứng nhu cầu này và hình thành ở các em tinh thần hợp tác, trách nhiệm cộng đồng.

Bên cạnh đó, đặc trưng của môn Ngữ văn cũng là tiền đề quan trọng cho việc tổ chức hoạt động trải nghiệm môn ngữ văn ở trường trung học [7]. Văn học phản ánh đời sống, tiếng Việt là công cụ giao tiếp. Vì vậy, môn Ngữ văn có tính ứng dụng cao. Hoạt động trải nghiệm sẽ là con đường hiệu quả để học sinh kết nối tri thức văn học với hiện thực. Ngữ văn còn là môn học tích hợp giữa ba phân môn Văn học - Tiếng Việt - Làm văn. Điều này khuyến khích thiết kế các hoạt động mang tính dự án và liên môn: làm phim ngắn theo tác phẩm, thiết kế triển lãm về tác giả, tổ chức diễn đàn đọc, thực hiện bài báo điều tra nhỏ,... Hoạt động trải nghiệm tạo điều kiện cho người học vận dụng tổng hợp kiến thức, thể hiện khả năng ngôn ngữ và khả năng sáng tạo. Đáng chú ý, giá trị lớn nhất của môn Ngữ văn là giáo dục cảm xúc thẩm mỹ và nhân cách. Trải nghiệm nghệ thuật như đọc diễn cảm, sân khấu hóa, giao lưu tác giả, viết cảm nhận về di sản văn hóa,... giúp học sinh tiếp nhận tác phẩm bằng trái tim, từ đó hiểu sâu sắc hơn các giá trị nhân văn.

2.2. Mục tiêu, đặc điểm, ý nghĩa của tổ chức hoạt động trải nghiệm môn Ngữ văn ở trường trung học

Hoạt động trải nghiệm môn Ngữ văn ở trường trung học nhằm hướng đến mục tiêu trước hết là hình thành phẩm chất và năng lực (năng lực chung và năng lực đặc thù môn Ngữ văn) cho học sinh; tiếp đến giúp các em tích lũy kinh nghiệm riêng, phát huy tiềm năng sáng tạo của cá nhân để trở thành chủ thể tiếp nhận và sản sinh lời nói tích cực, chủ động, sáng tạo; sau nữa là nâng cao hiểu biết, khả năng cảm thụ cũng như đánh giá cái hay, cái đẹp của văn học, có khả năng trải nghiệm thế giới nghệ thuật, làm phong phú vốn sống,... của học sinh. Nội dung - hình thức trải nghiệm chơi các trò chơi dân gian mô phỏng đồng dao chính cơ hội để các em cảm nhận được sức ảnh hưởng, sự lan tỏa của văn học đối với đời sống; nội dung - hình thức trải nghiệm làm phóng viên khi học thể loại kí tạo điều kiện để học sinh cất nghĩa thấu đáo hơn những đặc điểm của thể loại kí như gặp gỡ, chứng kiến người thật, việc thật; ghi chép chi tiết sự việc; bộc lộ trực tiếp cảm xúc, suy nghĩ, đánh giá của cá nhân.

Tổ chức hoạt động trải nghiệm môn Ngữ văn ở trường trung học có một số đặc điểm riêng biệt. Về tính chất, hoạt động trải nghiệm môn Ngữ văn thực hiện nhiệm vụ cùng cố, bổ sung, mở rộng kiến thức; xuất phát từ sự yêu thích môn học, ham muốn tìm tòi, sáng tạo; không giới hạn số lượng học sinh tham gia; diễn ra trong phạm vi cá nhân, nhóm, lớp, khối, trường. Hoạt động Tọa đàm: “Tuyên ngôn độc lập” - Ánh sáng của thời đại hay hoạt động Hành trình độc lập đã giúp học sinh của các lớp có chung niềm tự hào dân tộc, say mê văn chính luận được khám phá thêm những vỉa tầng giá trị của một tác phẩm bất hủ tích hợp nhiều kiến thức liên môn Ngữ văn - Lịch sử - Địa lí. Về đối tượng tham gia, trong hoạt động trải nghiệm môn Ngữ văn, học sinh là chủ thể trực tiếp thực hiện, giáo viên đóng vai trò là người hướng dẫn, tổ chức, tư vấn, đánh giá. Để đánh thức giác quan, tìm hứng khởi tập làm thơ bốn chữ, bảy chữ,... giáo viên gợi ý học sinh trải nghiệm lắng

nghe âm thanh róc rách của tiếng suối chảy, ngắm nhìn cảnh núi non trùng điệp, chạm tay vào lọn mây trắng sà ngay trước mặt khi đi đến thăm Di tích Côn Sơn. Về nội dung, các hoạt động trải nghiệm môn Ngữ văn phải liên quan trực tiếp đến nội dung môn học, phù hợp với đặc điểm tâm sinh lí và sự phát triển tư duy, nhận thức của học sinh. Ở cấp THCS, việc tổ chức sân khấu hóa những tác phẩm văn học dân gian như truyện truyền thuyết Thánh Gióng, truyện cổ tích Thạch Sanh đảm bảo được tính vừa sức cho học sinh ở lứa tuổi thiên về tư duy trực quan, cụ thể. Với cấp THPT, để hóa thân vào nhân vật Trương Ba và anh bán thịt (vở kịch Hồn Trương Ba - da hàng thịt) ở phân đoạn đối thoại giữa hồn và xác, đòi hỏi học sinh phải phát triển nhận thức lí tính, tư duy trừu tượng, đặc biệt là các em học sinh khối lớp 12. Về hình thức, các hoạt động trải nghiệm môn Ngữ văn tổ chức đa dạng, phong phú dưới các trò chơi, cuộc thi, hội diễn văn nghệ, tham quan, dã ngoại,... Một buổi về nông thôn, quan sát dòng sông bên lở, bên bồi, nghe tiếng lá tre xào xạc sẽ hữu ích vô cùng cho học sinh trước khi viết bài văn miêu tả về dòng sông quê hương. Đi một phiên chợ là vốn sống tuyệt vời giúp các em hiểu biết hơn về từ địa phương, từ biệt ngữ xã hội. Và cuối cùng, kết quả của hoạt động trải nghiệm môn Ngữ văn được đánh giá công khai, kịp thời dựa trên hiệu quả của sản phẩm hoạt động và tinh thần tích cực, sáng tạo, khả năng vận dụng kiến thức, kĩ năng môn Ngữ văn.

Xuất phát từ mục tiêu và đặc điểm, tổ chức hoạt động trải nghiệm môn Ngữ văn có vai trò, ý nghĩa quan trọng. Tổ chức hoạt động trải nghiệm sẽ gắn kết kiến thức văn học với thực tiễn cuộc sống, tạo điều kiện để học sinh cảm thụ và sáng tạo từ trải nghiệm thật. Hoạt động trải nghiệm tranh biện về kiến nghị Có nên đi lễ hội Đền Hùng theo trend check-in đăng mạng xã hội hay không với hai phe ủng hộ và phản đối thực sự có hiệu quả trong việc rèn luyện kĩ năng nói nghe cho học sinh sau khi học bài Nói và nghe: Thuyết trình và thảo luận về một địa chỉ văn hóa. Tổ chức hoạt động trải nghiệm môn Ngữ văn còn phát triển phẩm chất yêu nước, nhân ái, chăm chỉ, trung thực, trách nhiệm; năng lực tư duy sáng tạo, hợp tác, giao tiếp, giải quyết vấn đề cho học sinh. Ngữ văn là môn học đậm chất nhân văn và hoạt động trải nghiệm giúp chuyển hóa những giá trị nhân văn ấy thành hành vi cụ thể. Trò chơi trả lời các câu đố dân gian xung quanh chủ đề Tết và mùa xuân để lật mảnh ghép, đoán nội dung bức tranh đã thấp lè tè trong mỗi học sinh lòng yêu quê hương đất nước, sự biết ơn cội nguồn, hình thành ở các em khả năng liên tưởng, cách thức giải quyết các vấn đề. Trước kia, Ngữ văn bị mặc định là môn thiên về học thuộc, kiến thức ít nhiều khiên cưỡng, áp đặt nhưng ngày nay trải nghiệm kích thích ở người học trí tưởng tượng, sự nhập vai, đồng cảm với nhân vật và hoàn cảnh. Trực tiếp cảm cộ chiêm phá bức tranh lâu Ngưng Bích mới hiểu được vì sao một người thông minh như Thúy Kiều mà lại mắc mưu Tú Bà bỏ trốn theo Sở Khanh. Sự trợ trợ, cô đơn đến cùng cực của Thúy Kiều khi không gian sống chỉ có cánh buồm thấp thoáng, đóa hoa nổi trôi, nội cỏ rầu rầu trong khoảng

thời gian dài đằng đặc “nay hoàng hôn đã lại mai hôn hoàng” chính là nguyên nhân đẩy Thúy Kiều đến bước đường nhắm mắt đưa chân. Đặc biệt, tổ chức hoạt động trải nghiệm môn Ngữ văn đã tạo môi trường học tập tích cực, lấy học sinh làm trung tâm. Học sinh được chủ động khám phá, tham gia, phân hồi, sáng tạo các vấn đề về Ngữ văn còn giáo viên chỉ đóng vai trò dẫn dắt, tổ chức, tạo điều kiện đúng như định hướng phát triển phẩm chất, năng lực học sinh của Chương trình GDPT 2018.

2.3. Chu trình tổ chức hoạt động trải nghiệm môn Ngữ văn ở trường trung học theo Chương trình GDPT 2018

Tổ chức hoạt động trải nghiệm môn Ngữ văn ở trường trung học theo Chương trình GDPT 2018 cần tuân thủ chu trình: lập kế hoạch tổ chức hoạt động trải nghiệm - tổ chức thực hiện hoạt động trải nghiệm - đánh giá hoạt động trải nghiệm [8].

Lập kế hoạch tổ chức hoạt động trải nghiệm môn Ngữ văn là thiết kế, mô tả những hoạt động trải nghiệm để đạt được mục tiêu. Khi lập kế hoạch hoạt động trải nghiệm môn Ngữ văn, cần chú ý một số nguyên tắc như phù hợp với đặc điểm tâm lí, trình độ học sinh; đảm bảo tính giáo dục, tính thực tiễn, tính sáng tạo và tính liên môn; đa dạng hóa hình thức trải nghiệm, tránh đơn điệu, nhàm chán; có mục tiêu cụ thể, nội dung rõ ràng, phương pháp phù hợp, đánh giá sát thực. Bước đầu tiên của quy trình lập kế hoạch hoạt động trải nghiệm môn Ngữ văn là giáo viên lựa chọn và xác định chủ đề hoạt động. Việc lựa chọn và xác định chủ đề hoạt động trải nghiệm cần căn cứ vào đặc điểm bài học của từng giai đoạn, năng lực của học sinh, điều kiện của cơ sở giáo dục. Dạy học thể loại truyện ngắn với ngữ liệu là tác phẩm Hai đứa trẻ của Thạch Lam, giáo viên Ngữ văn ở những trường trung học khu vực Cẩm Giàng (Hải Phòng) có thể lựa chọn và xác định chủ đề hoạt động trải nghiệm Hành trình cùng chuyến tàu qua phố huyện với thuận lợi Cẩm Giàng là quê hương của tác giả, nơi có ga xép, hàng đêm vẫn đón những chuyến tàu ngược xuôi từ thành thị sang trọng, rực rỡ, sáng trưng. Bước tiếp theo, người lập kế hoạch phải xác định được mục tiêu giáo dục của hoạt động trải nghiệm. Theo định hướng của Chương trình GDPT 2018, mục tiêu của kế hoạch tổ chức hoạt động trải nghiệm môn Ngữ văn gồm ba thành phần cụ thể hóa mục tiêu chung của tổ chức hoạt động trải nghiệm: mục tiêu về kiến thức, mục tiêu về năng lực, mục tiêu về phẩm chất. Bước thứ ba - bước xác định nội dung chương trình và hình thức hoạt động, giáo viên Ngữ văn cần liệt kê đầy đủ, chi tiết những nội dung sẽ thực hiện trong hoạt động trải nghiệm cũng như lựa chọn hình thức tổ chức hoạt động tương ứng. Nội dung và hình thức của hoạt động trải nghiệm môn Ngữ văn gắn liền và hướng đến những mục tiêu đã đề ra. Kế hoạch hoạt động trải nghiệm Tri ân thầy cô tập trung vào năm hoạt động cơ bản:

Hoạt động	Nội dung và hình thức hoạt động
Khởi động	- Học sinh được nghe đọc hoặc xem video các tác phẩm văn học viết về thầy cô như: “<i>Bài học đầu tiên</i>”, “<i>Thầy</i>”, “<i>Người lái đò thăm lặng</i>”, v.v... - Giáo viên gợi mở thảo luận về hình ảnh người thầy trong đời sống và văn chương.
Trải nghiệm	- Học sinh sáng tác bài thơ, tản văn, bức thư tay, nhật kí hoặc tranh vẽ có lồng ghép lời tri ân gửi đến thầy cô. - Giáo viên hướng dẫn, góp ý nội dung và hình thức trình bày sản phẩm.
Trình bày sản phẩm	- Học sinh tham gia hoạt động sân khấu hóa: đọc thơ, kể chuyện, diễn ngâm, tiểu phẩm về thầy cô; tổ chức không gian trình bày sản phẩm tại lớp hoặc trước toàn trường (nếu phù hợp). - Giáo viên khuyến khích học sinh thể hiện bản thân, rèn luyện sự tự tin và kĩ năng nói trước đám đông.
Kết nối, chia sẻ	- Học sinh tổ chức buổi “Talk show” hoặc “Phòng vấn nhanh” với các thầy cô trong tổ bộ môn; ghi lại những câu chuyện, kỉ niệm cảm động trong nghề để tổng hợp thành sổ tay “Kí ức người thầy”. - Giáo viên chia sẻ về nghề giáo.
Đánh giá, tổng kết	- Học sinh trưng bày sản phẩm trong không gian lớp học hoặc trên bảng tin nhà trường; viết bài cảm nhận tổng kết quá trình trải nghiệm. - Giáo viên tuyên dương, khen thưởng cá nhân và nhóm có sản phẩm sáng tạo, giàu cảm xúc.

Bước kế tiếp, để việc lập kế hoạch hoạt động trải nghiệm môn Ngữ văn được hiệu quả, giáo viên cần dự kiến một số vấn đề về đối tượng tham gia, thời gian địa điểm, tiến trình hoạt động, kinh phí, phương án vệ sinh,... Dự kiến càng chi tiết, cụ thể bao nhiêu thì kế hoạch càng khả thi bấy nhiêu. Kết thúc quy trình lập kế hoạch hoạt động trải nghiệm môn Ngữ văn, giáo viên công bố hoạt động cho đối tượng tham gia giúp đối tượng tham gia nắm được chủ đề, nội dung, hình thức, thời gian, địa điểm,... và xác định được trách nhiệm của cá nhân trong việc thực hiện kế hoạch.

Một mắt xích quan trọng, chủ yếu của chu trình tổ chức hoạt động trải nghiệm môn Ngữ văn là tổ chức thực hiện hoạt động trải nghiệm - chuyên những đề xuất ở dạng ý tưởng thành hành vi cụ thể, gắn lí thuyết với thực tiễn và dùng thực tiễn để kiểm nghiệm lí thuyết. Trong đó, học sinh trực tiếp trải nghiệm thông qua những hoạt động được trình bày ở bản kế hoạch; giáo viên hướng dẫn, điều khiển, tác động, song chủ yếu quan sát, chiêm nghiệm,

đánh giá hoạt động. Điểm đáng lưu ý là thường có sự chênh lệch giữa kế hoạch và thực tiễn triển khai do người lập kế hoạch chưa dự đoán hết các nguồn lực, vai trò của cá nhân chưa được phát huy, nảy sinh yếu tố khách quan,...

Có ý nghĩa khép lại chu trình tổ chức hoạt động trải nghiệm này, đồng thời mở ra một chu trình tổ chức hoạt động trải nghiệm khác là khâu đánh giá hoạt động trải nghiệm môn Ngữ văn. Đánh giá hoạt động trải nghiệm môn Ngữ văn hướng đến khẳng định hiệu quả của hoạt động trải nghiệm (xác định mức độ đạt được so với mục tiêu giáo dục đã đề ra); điều chỉnh và cải tiến hoạt động dạy - học (giáo viên thấy được điểm mạnh, hạn chế trong cách tổ chức, từ đó có giải pháp đổi mới, nâng cao hiệu quả; học sinh nhận ra những thiếu sót trong quá trình tham gia để rèn luyện và hoàn thiện kỹ năng, thái độ); đảm bảo tính công bằng, minh bạch trong giáo dục (không chỉ dựa vào kết quả cuối cùng mà chú trọng cả quá trình tham gia; ghi nhận sự nỗ lực, sáng tạo của học sinh, tránh thiên lệch về kiến thức thuần túy); khuyến khích động lực học tập và trải nghiệm (khích lệ tinh thần học tập tích cực, hứng thú với môn Ngữ văn; tạo động lực để học sinh tham gia nhiều hơn vào các hoạt động sáng tạo, giao tiếp, hợp tác); gắn kết giáo dục nhà trường với thực tiễn xã hội (phân tích mức độ mà hoạt động trải nghiệm đã gắn với đời sống, văn hóa, xã hội). Để đạt được mục đích nói trên, cần phải xây dựng nội dung, hình thức, tiêu chí đánh giá, thang đánh giá hoạt động trải nghiệm môn Ngữ văn. Nếu nội dung đánh giá quá trình tổ chức hoạt động trải nghiệm môn Ngữ văn là mức độ tham gia, tinh thần hợp tác, thái độ học tập của học sinh; sự phù hợp của phương pháp, hình thức tổ chức; quá trình vận dụng kiến thức, kỹ năng vào trải nghiệm; thì nội dung đánh giá tổng kết tổ chức hoạt động trải nghiệm môn Ngữ văn là mức độ đạt được mục tiêu giáo dục (kiến thức, năng lực, phẩm chất); hiệu quả thực tiễn và ý nghĩa của hoạt động; sản phẩm học tập, kết quả cuối cùng của học sinh. Tương ứng với nội dung đánh giá, nêu hình thức đánh giá quá trình tổ chức hoạt động trải nghiệm môn Ngữ văn gồm quan sát, ghi chép, phỏng vấn nhanh; nhận xét miệng, phản hồi trực tiếp; sử dụng phiếu đánh giá quá trình, tự đánh giá, đánh giá lẫn nhau; thì hình thức đánh giá tổng kết tổ chức hoạt động trải nghiệm môn Ngữ văn thông qua báo cáo, thuyết trình, sản phẩm sáng tạo (bài viết, kịch, video...); bảng tổng hợp kết quả, điểm số, nhận xét cuối cùng; hội thảo, triển lãm, công bố sản phẩm. Khi đánh giá hoạt động trải nghiệm môn Ngữ văn với chủ đề Tình sử Loa thành được tổ chức thành 03 hoạt động: Trả lời các câu hỏi tích hợp về lịch sử, địa lí, văn học xung quanh các nhân vật văn hóa thời Âu Lạc; sân khấu hóa vở kịch Tình sử Loa thành; tập lắp ghép tranh Loa thành, đóng oản xôi lá mít, làm bóng Chũ; giáo viên trực tiếp quan sát và nhận xét quá trình hoạt động trải nghiệm của học sinh như chuẩn bị sân khấu, lựa chọn trang phục, thể hiện lời thoại nhân vật,...; giáo viên tổ chức bình chọn, tổng kết nhóm ghép tranh, đóng oản, làm bóng nhanh nhất, ngon nhất. Tiêu chí đánh giá và thang đánh giá cụ thể cũng được chú trọng nhằm đảm bảo đánh

giá khách quan, công bằng, khả thi các hoạt động trải nghiệm môn Ngữ văn. Tiêu chí đánh giá phải là những tiêu chí cơ bản, có thể quan sát, được lượng hóa, phù hợp với khả năng của học sinh. Đánh giá khả năng hợp tác với tập thể trong hoạt động trải nghiệm môn Ngữ văn, cần tập trung vào những tiêu chí *nhận nhiệm vụ, tham gia xây dựng kế hoạch hoạt động, thực hiện nhiệm vụ và hỗ trợ, giúp đỡ thành viên, tôn trọng quyết định chung, kết quả làm việc, trách nhiệm với kết quả làm việc chung*,... Đánh giá kỹ năng quản lý thời gian trong hoạt động trải nghiệm môn Ngữ văn, phải lưu ý các tiêu chí *lập kế hoạch thực hiện nhiệm vụ, thực hiện nhiệm vụ, sử dụng công cụ hỗ trợ quản lý thời gian*,... Còn thang đánh giá hoạt động trải nghiệm môn Ngữ văn thường được xây dựng ở 4 mức độ: Tốt/Khá/Đạt yêu cầu/Chưa đạt yêu cầu. Chẳng hạn, thang đánh giá của kỹ năng trình bày ý tưởng trong hoạt động trải nghiệm môn Ngữ văn ở tiêu chí *nội dung trình bày* lần lượt là *nội dung đầy đủ, logic, chặt chẽ, sáng tạo, có dẫn chứng thuyết phục* (mức độ Tốt), *nội dung cơ bản rõ ràng, có tính logic, đôi chỗ còn thiếu chiều sâu* (mức độ Khá), *nội dung còn đơn giản, thiếu chặt chẽ, ít sáng tạo* (mức độ Đạt yêu cầu), *nội dung rời rạc, thiếu trọng tâm, khó hiểu* (mức độ Chưa đạt yêu cầu); ở tiêu chí *cách thức trình bày* lần lượt là *diễn đạt lưu loát, tự tin, ngôn ngữ giàu biểu cảm, biết sử dụng phương tiện hỗ trợ hiệu quả (slide, tranh ảnh...)* (mức độ Tốt), *diễn đạt rõ ràng, tương đối tự tin, đôi lúc lặp từ hoặc chưa linh hoạt* (mức độ Khá), *diễn đạt còn ngập ngừng, thiếu biểu cảm, ít sử dụng phương tiện hỗ trợ* (mức độ Đạt yêu cầu), *diễn đạt khó nghe, thiếu mạch lạc, lúng túng, không sử dụng phương tiện hỗ trợ* (mức độ Chưa đạt yêu cầu). Làm tốt khâu đánh giá sẽ là cơ sở, tiền đề giúp những hoạt động trải nghiệm môn Ngữ văn tiếp theo được tổ chức hiệu quả hơn, đáp ứng được yêu cầu của Chương trình GDPT 2018.

2.4. Một số biện pháp nâng cao chất lượng tổ chức hoạt động trải nghiệm môn Ngữ văn ở trường trung học theo Chương trình GDPT 2018

Trong Chương trình GDPT 2018, hoạt động trải nghiệm nói chung và hoạt động trải nghiệm môn Ngữ văn nói riêng là một hoạt động giáo dục vừa tồn tại độc lập, vừa song hành, bổ trợ cùng hoạt động dạy học các môn học và hoạt động dạy học môn Ngữ văn. Tuy nhiên, qua quá trình thực hiện, vẫn còn một số khó khăn như thiếu quỹ thời gian để triển khai hoạt động trải nghiệm; nguồn kinh phí tổ chức các hoạt động ngoài lớp còn hạn hẹp; giáo viên không có nhiều kinh nghiệm tổ chức hoạt động trải nghiệm, đánh giá còn hình thức; học sinh ít kỹ năng tham gia hoạt động nhóm; không gian tổ chức chưa phù hợp. Từ những hạn chế trên, tác giả bài viết đề xuất một số biện pháp nhằm nâng cao chất lượng hoạt động trải nghiệm môn Ngữ văn. Thứ nhất, giáo viên xây dựng kế hoạch tích hợp hoạt động trải nghiệm môn Ngữ văn ngay trong tiết học chính khóa, có thể ở hoạt động Khởi động, Luyện tập hoặc Vận dụng. Và tùy theo tình hình thực tế của Nhà trường, sẽ lồng ghép hoạt động trải nghiệm môn Ngữ văn trong hoạt động trải nghiệm có quy mô cấp khối,

cấp trường vào những dịp lễ hội như chào mừng ngày Nhà giáo Việt Nam, kỉ niệm sinh nhật Bác,... Thứ hai, Nhà trường, giáo viên phối hợp với các tổ chức, đoàn thể trong và ngoài nhà trường, ví dụ Đoàn - Đội, Thư viện, Bảo tàng, phụ huynh,... tạo nguồn lực cơ sở vật chất. Âm thanh, ánh sáng, trang phục nhân vật,... trên sân khấu hay giá vẽ, giấy bút, quà tặng và một số vật liệu khác nếu được đầu tư kịp thời sẽ là điều kiện để giáo viên, học sinh thỏa sức trải nghiệm, sáng tạo. Thứ ba, Nhà trường, Tổ chuyên môn tổ chức các buổi tập huấn, trao đổi với mục đích bồi dưỡng giáo viên kĩ năng thiết kế, tổ chức, đánh giá hoạt động trải nghiệm. Những định hướng của Bộ Giáo dục và Đào tạo, Sở Giáo dục và Đào tạo được phân tích, thảo luận sao cho phù hợp đặc thù của từng địa phương; một số kế hoạch, video, phiếu đánh giá tổ chức hoạt động trải nghiệm môn Ngữ văn mẫu sẽ là gợi ý quý báu cho giáo viên trong việc thực hiện chu trình tổ chức hoạt động trải nghiệm môn Ngữ văn ở trường trung học theo Chương trình GDPT 2018. Thứ tư, một mặt, giáo viên đa dạng hóa các hình thức, phương pháp tổ chức nhằm phát huy sự tham gia chủ động của học sinh vào hoạt động trải nghiệm môn Ngữ văn; mặt khác, bản thân mỗi học sinh phải xây dựng được động cơ, hứng thú học tập môn Ngữ văn, tích cực hợp tác, giao tiếp, trải nghiệm,... Thứ năm, căn cứ vào nội dung trải nghiệm môn Ngữ văn ở phạm vi hẹp - rộng, quy mô nhỏ - lớn, Nhà trường, giáo viên lựa chọn không gian tổ chức phù hợp. Có thể là không gian Di tích Bạch Đằng giang đối với hoạt động trải nghiệm liên môn Ngữ văn - Lịch sử - Địa lí; không gian Bảo tàng thành phố khi sân khấu hóa một tác phẩm văn học dân gian hoặc một tác phẩm văn học có bối cảnh trước năm 1975; không gian lớp học để chơi các trò chơi Ô chữ về ngữ âm, từ vựng tiếng Việt;... Có như vậy, tổ chức hoạt động trải nghiệm môn Ngữ văn ở trường trung học thực sự trở thành hoạt động giáo dục có vai trò, ý nghĩa trong việc cụ thể mục

tiêu của Chương trình GDPT 2018 nói chung và môn Ngữ văn nói riêng.

3. KẾT LUẬN

Tóm lại, việc tổ chức hoạt động trải nghiệm trong dạy học môn Ngữ văn ở trường trung học không phải là xu hướng nhất thời mà là yêu cầu tất yếu của đổi mới giáo dục. Những cơ sở lí luận từ các học thuyết giáo dục, tâm lí học lứa tuổi, đặc trưng môn học,... đều khẳng định rằng hoạt động trải nghiệm là con đường hiệu quả giúp học sinh phát triển phẩm chất, năng lực và tiếp cận văn học - ngôn ngữ một cách sống động và thực tiễn.

Trong thời gian tới, để tổ chức hiệu quả hoạt động trải nghiệm môn Ngữ văn ở trường trung học theo Chương trình GDPT 2018, cần phải đảm bảo chu trình lập kế hoạch - tổ chức - đánh giá và triển khai đồng bộ các biện pháp. Khi đó, môn Ngữ văn sẽ trở thành môi trường nuôi dưỡng cảm xúc, sáng tạo và nhân cách học sinh, góp phần xây dựng thế hệ công dân toàn diện trong xã hội hiện đại.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] Chương trình giáo dục phổ thông - Hoạt động trải nghiệm và Hoạt động trải nghiệm, hướng nghiệp (Ban hành kèm theo Thông tư số 32/2018/TT-BGDĐT ngày 26 tháng 12 năm 2018 của Bộ trưởng Bộ Giáo dục và Đào tạo)
- [2] Chương trình giáo dục phổ thông - Môn Ngữ văn (Ban hành kèm theo Thông tư số 32/2018/TT-BGDĐT ngày 26 tháng 12 năm 2018 của Bộ trưởng Bộ Giáo dục và Đào tạo)
- [3] Bernd Meier - Nguyễn Văn Cường, *Lí luận dạy học hiện đại, Cơ sở đổi mới mục tiêu, nội dung và phương pháp dạy học*, NXB Đại học Sư phạm Hà Nội, 2014
- [4] Lê Văn Hồng, Lê Ngọc Lan, Nguyễn Văn Thành, *Tâm lý học lứa tuổi và Tâm lý học sư phạm*, NXB Thế Giới, 2008
- [5] Phương Lưu (chủ biên), *Lí luận văn học*, Tập 1 (Văn học, nhà văn, bạn đọc), NXB Đại học Sư phạm, Hà Nội, 2014
- [6] Phạm Thị Thu Hương (Chủ biên), *Giáo trình Thực hành dạy học Ngữ văn ở trường phổ thông*, NXB Đại học Sư phạm Hà Nội, 2018